

Autoreferat

1. Imię i Nazwisko

Ryszard Michalak

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej.

2001 – stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie historii nadany uchwałą Rady Wydziału Humanistycznego Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze z dnia 27 marca 2001 roku; tytuł rozprawy doktorskiej: *Kościół protestancki w polityce wyznaniowej państwa polskiego (1945-1956)*

1996 – tytuł zawodowy magistra historii uzyskany 10 czerwca 1996 roku na Wydziale Nauk Historycznych i Pedagogicznych Uniwersytetu Wrocławskiego

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych.

2001 – do dzisiaj: asystent/adiunkt w Instytucie Politologii Uniwersytetu Zielonogórskiego

2008-2010: starszy wykładowca w Instytucie Społeczno-Prawnym Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Wałbrzychu

2005-2008: wykładowca/starszy wykładowca w Instytucie Politologii Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Wałbrzychu

1997-2001: asystent w Instytucie Politologii Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.):

a) tytuł osiągnięcia naukowego:

Polityka wyznaniowa państwa polskiego wobec mniejszości religijnych w latach 1945-1989

b) (autor, tytuł publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa):

Ryszard Michalak, Polityka wyznaniowa państwa polskiego wobec mniejszości religijnych w latach 1945-1989, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2014, ss. 450 (ISBN 978-83-7842-124-5, recenzje wydawnicze: prof. dr hab. Maria Marczevska-Rytko, prof. dr hab. Andrzej K. Piasecki).

Michalak

c) omówienie celu naukowego ww. pracy i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania:

Polityka wyznaniowa była wiodącym problemem już u źródeł moich zainteresowań naukowych. Wąskiego jej odcinka w warunkach Polski Ludowej dotyczyła praca magisterska (*Państwo a Zjednoczony Kościół Ewangeliczny w latach 1947-1956*, Uniwersytet Wrocławski 1996, ss. 103, promotor: prof. dr hab. Włodzimierz Suleja, recenzent: prof. dr hab. Teresa Kulak), a także – już w szerszym zakresie podmiotowym – praca doktorska (*Kościół protestancki w polityce wyznaniowej państwa polskiego 1945-1956*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze 2001, ss. 540, promotor prof. UWR dr hab. Tadeusz Marczał, recenzenci: prof. dr hab. Hieronim Szczegółka, prof. dr hab. Bohdan Łukaszewicz), opublikowana w zmienionej treści i pod innym tytułem przez Wydawnictwo Naukowe „Semper” (*Kościół protestancki i władze partyjno-państwowe w Polsce 1945-1956*, Warszawa 2002, ss. 364, ISBN 83-89100-11-8, recenzje wydawnicze: prof. dr hab. Karol Karski, prof. UEK dr hab. Kazimierz Urban).

Po sukcesie monografii – wyrażonym pozytywnymi recenzjami w periodykach naukowych, licznymi cytowaniami, opiniami zawartymi w korespondencji, a także nagrodą Rektora Uniwersytetu Zielonogórskiego – podjąłem przygotowania do realizacji projektu, który całościowo obejmowałby problem polityki wyznaniowej wobec wszystkich mniejszości religijnych w Polsce, w całym okresie Polski Ludowej. Nie chodziło przy tym o proste poszerzenie podmiotowe i chronologiczne, ale także o zmianę perspektywy badawczej. Moje wcześniejsze zainteresowania polityką wyznaniową osadzone były w nurcie badań historycznych. Praca w Instytucie Politologii (w Zielonej Górze i w Wałbrzychu), udział w konferencjach politologicznych i zgłębianie literatury politologicznej utwierdzały mnie w przekonaniu potrzeby rozszerzenia warsztatu badawczego, zmiany podejścia do badań i poszerzenia perspektywy metodologicznej. Wraz z kolejnymi kwerendami i publikacjami większego znaczenia od ustaleń faktograficznych i przyczynowo-skutkowych nabrały dla mnie zagadnienia:

- strategicznych założeń decydentów (priorytety polityki wyznaniowej),
- mechanizmów polityki wyznaniowej – w kontekście teleologicznym, instytucjonalnym (decyzyjnym, kompetencyjnym) oraz systemowym (pozycja podmiotów władzy w relacjach wzajemnych oraz odniesienie do podmiotów/przedmiotów władzy),
- metod i technik (bodźce negatywne i pozytywne, system „nagród i kar” stosowane w procesie konstruowania i realizacji polityki wyznaniowej),
- uwarunkowań (znaczenie innych czynników w konstruowaniu i realizacji polityki wyznaniowej, tj.: determinantów ideologicznych, struktury wyznaniowej ogółu ludności państwa, dziedzictwa polityki wyznaniowej II Rzeczypospolitej, sprzężeń polityki wyznaniowej i polityki narodowościowej, rozmieszczenia terytorialnego związków wyznaniowych i wiernych, zależność

Michał

od polityki zagranicznej i geopolitycznego umiejscowienia państwa polskiego, historycznych tradycji religijnych oraz cech doktrynalnych i teologicznych poszczególnych związków wyznaniowych),

- cech polityki wyznaniowej w odniesieniu do kryterium akceptacji/kontestacji przedmiotu (uzasadnienia: polityki reglamentacyjnej i likwidacyjnej, kompromisu pragmatycznego, kompromisu oportunistycznego),

- zakresu polityki wyznaniowej (szczegółowe koncepcje, plany i przedsięwzięcia wyznaczające politykę wyznaniową wobec mniejszości religijnych),

- konceptualizacji kategorii (samej „polityki wyznaniowej”, „polityki publicznej”, „modelu areli-gijnego”, „prawa wyznaniowego”, „związku wyznaniowego”, „mniejszości religijnych”).

W takim kontekście ewolucji warsztatu i wyznaczenia nowych celów badawczych powstała monografia wskazana jako główne osiągnięcie naukowe w postępowaniu habilitacyjnym. Powyższe zagadnienia stały się zarazem fundamentalnymi problemami poznawczymi monografii, pozwalającymi określić model polityki wyznaniowej państwa – szczegółowego sektora polityki publicznej – na który składał się zespół działań o charakterze koncepcyjnym, programowym i wykonawczym, podejmowanych przez złożony podmiot władzy partyjno-państwowej względem podmiotów reprezentujących i kreujących życie religijne (związki wyznaniowe i ludzie), realizowanej w Polsce wobec mniejszości religijnych w latach 1945-1989. Jednocześnie treść książki jest próbą umiejscowienia badań w obszarze postulowanej subdyscypliny politologii – politologii religii. W ten sposób mowa jest o intencjonalnym rozumieniu przedmiotu badania, uzależnionym od wyborów dokonywanych przez podmiot badający, który przyjmuje określone kryterium ontologiczne, epistemologiczne oraz metodologiczne. W tym kontekście zawiera się utylitarne znaczenie monografii, jako że narastającym zjawiskiem są problemy współczesnej polityki wyznaniowej, czy też szerzej: problemy sprzężeń sfery religijnej i sfery politycznej.

Uzasadnieniem dla poszukiwań badawczych w obszarze politologii religii jest nie tylko samo oddziaływanie na siebie czynników religijnych i politycznych, ale przede wszystkim konieczność sięgnięcia przez politologa do wiedzy i metod badawczych religioznawstwa i teologii, gdy zamierza zgłębiać te relacje. W moim przekonaniu tylko interdyscyplinarne eksploracje problemu polityki wyznaniowej mogą przynieść oddanie jej istoty. Uzasadnieniem dla przyjęcia przeze mnie takiej perspektywy i procedury badawczej była nie tylko popularna tendencja ukierunkowywania badań na tory hybrydyzacji nauki, lecz obserwacja metod pracy decydentów polityki wyznaniowej, przede wszystkim głównego ośrodka koncepcyjnego w zakresie spraw mniejszości religijnych – Wydziału III Urzędu do Spraw Wyznań. Specyfiką pracy tej jednostki było właśnie wieloaspektowe i interdyscyplinarne zgłębianie spraw określających jej zadania.

Założenie, iż polityka wyznaniowa wobec mniejszości religijnych miała wielowymiarową postać, było podstawową hipotezą weryfikowaną w monografii.

W celu rozwiązania tak sformułowanego problemu naukowego sięgnąłem do metod badawczych:

- politologii (metoda analizy systemowej, metoda decyzyjna, analiza instytucjonalno-prawna – w odniesieniu do podmiotów realizujących politykę wyznaniową w celu wskazania ich umiejscowienia w systemie politycznym państwa i w relacjach do siebie, uchwycenia kompetencji i procesów decyzyjnych przezeń podejmowanych oraz ustalenia instytucjonalno-prawnego charakteru),
- nauki o polityce i historii (metoda komparatystyczna – w odniesieniu do porównawczego zestawienia działań podmiotów polityki wobec poszczególnych przedmiotów tej polityki),
- nauki o polityce publicznej (metoda ewaluacji jakościowej w celu zestawienia oraz oceny celów i efektów działań decydentów polityki wyznaniowej),
- religiológii (metoda fenomenologiczna – w celu wyodrębnienia ogółu cech poszczególnych Kościołów i związków wyznaniowych, ważnych z punktu widzenia konkretnych rozwiązań polityki wyznaniowej).

Monografia oparta jest na analizie źródeł pierwotnych (przede wszystkim materiały archiwalne Instytutu Pamięci Narodowej, Archiwum Akt Nowych i państwowych archiwów regionalnych, a także materiały prasowe – proveniencji konfesjonalnej i partyjnej) oraz istotnych opracowań naukowych i publicystycznych. Struktura książki ma charakter chronologiczno-problemowy. Założeniem było stworzenie rozdziałów rozłącznych problemowo, a jednocześnie spójnych z punktu widzenia głównego tematu. Na zasadniczą część (poza wstępem i zakończeniem) monografii składa się osiem rozdziałów: 1) „Twórcy i decydenci polityki wyznaniowej”, 2) „Uwarunkowania polityki wyznaniowej wobec mniejszości religijnych”, 3) „Obsadzanie kierowniczych stanowisk kościelnych”, 4) „Polityka likwidacyjna”, 5) „Polityka reglamentacyjna”, 6) „Obrzeża głównego nurtu polityki wyznaniowej”, 7) „Determinanty doktrynalne i teologiczne polityki wyznaniowej”, 8) „Mniejszości religijne w propagandzie propaństwowej i działaniach antyrzymskokatolickich”.

Rezultaty badań przyniosły weryfikację szczegółowych hipotez i rozbudowane konkluzje:

- 1) Polityka wyznaniowa państwa wobec mniejszości religijnych w latach 1945-1989 miała liczne uwarunkowania, w tym determinanty. Wśród nich znajdowały się: wyznaczniki ideologiczne (filozofia materialistyczna, marksizm-lenizm, ateizm), struktura wyznaniowa ogółu ludności państwa (jedno – wielobiegunowy świat konfesyjny), sprzężenia polityki wyznaniowej i polityki narodowościowej (zagadnienia: degermanizacji, deukrainizacji, polonizacji, repolonizacji), za-

leżność od polityki zagranicznej i geopolitycznego umiejscowienia państwa (zagrożenie ze strony tzw. „rewizjonizmu niemieckiego”, zależność polskiej polityki wyznaniowej od polityki ZSRR), rozmieszczenie terytorialne związków wyznaniowych i wiernych (skupiska utrwalone w historii oraz ukształtowane przez przymusowe transfery ludności), historyczne tradycje religijne oraz cechy doktrynalne i teologiczne poszczególnych związków wyznaniowych.

2) Polityka wyznaniowa państwa polskiego wobec mniejszości religijnych w ogólnym wymiarze wpisywała się (identycznie jak polityka wobec Kościoła Rzymskokatolickiego) w model intencjonalnie ateistyczny i likwidacyjny. Niezmiennym, strategicznym celem władz partyjno-państwowych niemal w całym okresie Polski Ludowej (z wyjątkiem końca lat osiemdziesiątych), był zanik wszystkich przejawów i form religii.

3) Procesy desakralizacji życia publicznego (ateizacja i laicyzacja) uruchomione zostały otwarcie w 1948 roku, po krótkotrwałym kompromisie pragmatycznym realizowanym w formułach „demokracji ludowej” i „polskiej drogi do socjalizmu”. Natężenie wrogich wobec religii intencji wyraźnie osłabło wraz z przełomem politycznym 1956 roku – odtąd tylko dwa środowiska religijne (świadkowie Jehowy i grekokatolicy) podlegały działaniom jawnie represyjnym i likwidacyjnym. Pozostałym, spośród mniejszościowych związków wyznaniowych, wyznaczono nowe granice i obszary ich działalności. Dopiero erozja systemu politycznego PRL przyniosła u schyłku lat osiemdziesiątych stan afiliacji (kooperacji pozytywnej) w relacjach władze państwowe – większość wspólnot nierzyskokatolickich.

4) Głównym środkiem wiodącym do osiągnięcia celów polityki wyznaniowej, z udziałem mniejszości religijnych, była obsada kierowniczych stanowisk w strukturach konfesyjnych. Najważniejsze znaczenie miały dla władz stanowiska w Kościołach, na które nałożono obowiązki wypełnienia precyzyjnych zadań: a) Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny skierowany został do zwalczania grekokatolicyzmu, b) Kościół Ewangelicko-Augsburski ukierunkowany był na zwalczanie metodyzmu, zachodnoniemieckiego rewizjonizmu i repolonizację Ziem Zachodnich i Północnych, c) Kościół Polskokatolicki miał neutralizować aktywność Kościoła większościowego. Jednocześnie wszystkie wspólnoty (łącznie z tymi, które funkcjonowały na obrzeżach głównego nurtu polityki wyznaniowej) podlegały inwigilacji i kontroli.

5) Reglamentacyjny charakter polityki wyznaniowej wynikał w wymiarze ogólnym z zamiaru decydentów wykorzystania większości spośród religijnych podmiotów mniejszościowych do ograniczania wpływów Kościoła Rzymskokatolickiego (dotyczyło to przede wszystkim Kościołów, które wchodziły w skład Polskiej Rady Ekumenicznej). Taka intencja władz ujawniła się w sposób najbardziej widoczny w czasie konfrontacji państwa i Kościoła Rzymskokatolickiego wokół obchodów „Tysiąclecia Państwa Polskiego”/”Millenium Chrztu Polski”. W oparciu o strukturę Kościoła Polskokatolickiego i w mniejszym stopniu strukturę Kościołów mariawickich, po-

Michał

czyniono natomiast działania w kierunku stworzenia organizacyjnej „katolickiej alternatywy”. Częstym, pośrednim stadium tego procesu było inspirowanie przez władze „parafialnych rebelii”, które skutkowały powstawaniem tzw. „samodzielnych niezależnych parafii rzymskokatolickich”.

6) Uzasadnieniem dla polityki reglamentacyjnej było również włączenie związków mniejszości wyznaniowych do realizacji zadań propagandowych – głównie na forum międzynarodowym – gdzie ich przedstawiciele zaświadczaali o poszanowaniu pluralizmu religijnego i wolności wyznania ze strony rządzących. Taką rolę spełniała aktywność przedstawicieli polskich mniejszości religijnych w spotkaniach i pracach Chrześcijańskiej Konferencji Pokojowej, Światowej Rady Kościołów, Konferencji Kościołów Europejskich, Światowej Federacji Luterńskiej, Światowego Aliansu Kościołów Reformowanych, Światowego Związku Baptystów, Europejskiej Federacji Baptystycznej, Światowego Kongresie Zborów Zielonoświątkowych, Światowej Rady Metodystycznej i Generalnej Konferencji Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego.

7) Decydenci nie rezygnowali jednocześnie z poszukiwania dróg zeświecczenia instrumentalnie traktowanych mniejszości, między innymi przez wspieranie nowych kierunków w teologii protestanckiej, których recepcja w polskim protestantyzmie miała skutkować „redukcjonizmem religijnym”. Ośrodkami wspierającymi politykę wyznaniową stały się w tym kontekście liczne organizacje proateistyczne.

8) Proces formułowania celów polityki wyznaniowej i decyzyjność w jej zakresie znajdowały się w kompetencji trzech ośrodków władzy. Były nimi: wyspecjalizowane agendy rządzącej partii (Polska Partia Robotnicza i Polska Zjednoczona Partia Robotnicza), specjalistyczny i formalnie administracyjny urząd (Departament Wyznaniowy Ministerstwa Administracji Publicznej i Urząd do Spraw Wyznań) oraz wyspecjalizowane jednostki w strukturze aparatu bezpieczeństwa (w dojrzałej i w pełni ukształtowanej formie: Wydział III Departamentu IV Ministerstwa Spraw Wewnętrznych). Systemowa pozycja tych podmiotów w ich relacji do siebie i do przedmiotów ich polityki określona została przez kompetencje merytoryczne funkcjonariuszy władzy.

9) Polityka wyznaniowa wobec mniejszości religijnych była zdecydowaną domeną pracowników Urzędu do Spraw Wyznań. Poziom ich wiedzy w tym zakresie, przewyższał zdecydowanie walory pracowników aparatu bezpieczeństwa. Urząd do Spraw Wyznań, jako jedyny wśród podmiotów decyzyjnych polityki wyznaniowej, postrzegał sprawy wyznaniowe kompleksowo, stosując podejście komplementarne, uwzględniające zagadnienia: historyczne, prawne, doktrynalne, teologiczne. To w tym ośrodku powstawały najbardziej dojrzałe (wieloaspektowe) koncepcje i plany polityki wyznaniowej w odniesieniu do mniejszości religijnych.

10) Wysokie kwalifikacje merytoryczne, odpowiadające potrzebom polityki wyznaniowej, cechowały wszystkich szefów Urzędu do Spraw Wyznań. Ich nominacje nie były przypadkowe, lecz

dowodziły świadomości władz, jak wymagającym i szczególnym wyzwaniem, pośród innych polityk, była polityka wyznaniowa. W odniesieniu do tego jej odcinka, który dotyczył mniejszości religijnych, największe znaczenie miały specjalistyczne kwalifikacje pracowników Wydziału III.

11) Osoba Serafina Kiryłowicza – teologa i religioznawcy – gwarantowała Urzędowi perfekcyjną wiedzę w zakresie nawet najbardziej wyszukanych obszarów funkcjonowania nierzymskokatolickich organizacji religijnych. Wysokie standardy wiedzy cechowały także innych urzędników tej struktury. Częste szkolenia pod ich nadzorem, przynosiły efekt stale rosnących kompetencji urzędników do spraw wyznań na poziomach: wojewódzkim i powiatowym. Z udziałem urzędników terenowych dokonywało się też utrwalanie systemu opartego na dogłębnym, już na najniższym szczeblu, nadzorze politycznym nad związkami wyznaniowymi.

12) Większość szczegółowych decyzji Urzędu do Spraw Wyznań wynikała z wizji strategicznej polityki wyznaniowej, dlatego w modelu decyzyjnym dostrzec można przede wszystkim procedurę dedukcyjną, czyli przejście od decydowania na poziomie ogólnym do decyzji o charakterze szczegółowym, które dotyczyły celów cząstkowych. Pod koniec lat osiemdziesiątych występować zaczęło harmonizowanie podejść indukcyjnego i dedukcyjnego.

13) Pozycja przedmiotów polityki wyznaniowej (do której to kategorii sprowadzone zostały związki wyznaniowe) w ich relacjach wzajemnych, kształtowana była przez decyzje aktorów politycznych. Antagonistyczne relacje pomiędzy luteranami a metodystami, pomiędzy prawosławnymi a grekokatolikami, tarcia wewnątrz Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego, konflikty pomiędzy Świadkami Jehowy a pozostałymi wspólnotami badackimi oraz antagonizm w relacjach Kościoły nierzymskokatolickie – Kościół Rzymskokatolicki, były zjawiskami wynikającymi nie tyle z uprzedzeń historycznych i sporów doktrynalnych, co wprost z koncepcji i działań podmiotów władzy. Antagonizmy frakcyjne wewnątrz Unii Zborów Adwentystów Dnia Siódmego, wewnątrz Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego czy też wewnątrz Kościoła Metodystycznego, były następstwem promowania i piętnowania określonych postaw wobec władzy i kreowanego przez nią porządku społeczno-politycznego.

14) Władze stosowały różnorodne metody, zawierające arsenał środków – bodźców negatywnych i pozytywnych (co potocznie określane bywa polityką „kija i marchewki”), które zaowocowały wystąpieniem wśród mniejszości religijnych efektów: ulegania (jako sposobu na uzyskanie nagrody lub uniknięcie kary), identyfikacji (utożsamienia z kierunkami politycznymi władzy) i internalizacji (pragnienia, aby mieć słuszość w podjętym działaniu). W postawie związków wyznaniowych objętych koncesją i reglamentacją powszechna była postawa uległości i kompromisu oportunistycznego.

15) Ewaluacja polityki wyznaniowej, której przedmiotem były mniejszości religijne, w odniesieniu do celów i założeń, przynosi niejednoznaczną konstatację. Cel strategiczny, jakim była desa-

kralizacja przestrzeni publicznej, nie został przez decydentów osiągnięty. Pomniejsze cele, związane wprost z działaniami podjętymi wobec związków wyznaniowych nierzymskokatolickich i w oparciu o nie, a w odniesieniu do Kościoła większościowego, miały już jednak częściowe i zadowalające decydentów, rezultaty. Frontalny atak władzy skierowany na Kościół Rzymskokatolicki w latach 1965-1966 przeprowadzony został z udziałem Kościołów mniejszościowych. Ograniczanie lokalnych wpływów Kościoła Rzymskokatolickiego z udziałem Kościoła Polskokatolickiego i Kościołów mariawickich, również przyniosło częściowe efekty. Podobny skutek niosła działalność Kościoła Prawosławnego wobec grekokatolików. Wszystkie koncesjonowane i podlegające polityce reglamentacyjnej mniejszościowe Kościoły i związki wyznaniowe skutecznie przysłużyły się natomiast władzy do propagandowego sukcesu w odbiorze międzynarodowym. Pozytywny obraz PRL przyjęło, odrzucając wcześniejsze uprzedzenia, wiele delegacji konfesyjnych i ekumenicznych odwiedzających Polskę. To samo dotyczyło wizyt delegatów z Polski na Zachodzie. Jako niespełnione należy natomiast ocenić plany, jakie wiązały władze z Kościołem Ewangelicko-Augsburskim odnośnie do celów repolonizacyjnych. Całkowitym fiaskiem zakończył się likwidacyjny kierunek polityki wyznaniowej w odniesieniu do świadków Jehowy i grekokatolików. Obie te wspólnoty odniosły faktyczny (przetrwanie) i moralny (brak uwikłania w system) sukces, co pozwoliło im bez żadnych obciążeń realizować swoją działalność w nowych realiach po 1989 roku.

16) Przystanie na kompromis oportunistyczny przez związki wyznaniowe objęte koncesją i reglamentacją, przyniosło im samym (niezależnie od stanu deprywacji relatywnej w relacji do Kościoła Rzymskokatolickiego) gwarancje przetrwania, względne warunki do realizacji konfesyjnej oraz protekcję rządzących wobec Kościoła większościowego, jednakże cenę (głównie moralną) za tamtą uległość, przyszło im płacić w warunkach uwolnienia życia politycznego. W ten sposób polityka wyznaniowa PRL pozostawiła mniejszościom religijnym trudne do rozwikłania dziedzictwo. W warunkach III RP próby rozliczenia się z przeszłością przyniosły dotychczas jeden wymierny efekt, jakim było skrócenie kadencji biskupa Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

5.1 Wśród najważniejszych publikacji z zakresu **polityki wyznaniowej** pragnę wskazać jako osiągnięcia naukowo-badawcze cztery artykuły, które dokumentują przełomy w moich poszukiwaniach, stanowiąc zarazem podstawę do testowania i weryfikacji w środowisku naukowym hipotez, których rozwinięcie nastąpiło w omawianej wyżej monografii. Znaczenie tych publikacji polegało również na wprowadzeniu do obiegu naukowego faktografii i tez, które posłużyły jako odniesienia do poszukiwań dokonywanych przez innych badaczy. Każdy ze wskazanych w tej

grupie artykułów wnosił nowe elementy poznawcze, służył dyskusji (niekiedy polemice) naukowej, a przez to stanowił integralne osiągnięcie naukowo-badawcze.

- *Divide et impera. Szkic o złożoności polityki wyznaniowej PRL wobec Kościołów mniejszościowych i jej następstwach*, „Pamięć i Sprawiedliwość. Pismo Instytutu Pamięci Narodowej” 2005, nr 1 (7), s. 53—70 (ISSN: 1427-7476; w bazach: Web of Science oraz Index Copernicus International - IC Journals Master List).

Treść i tezy artykułu: Do 1956 roku niemal wszystkie Kościoły i związki wyznaniowe w Polsce musiały mierzyć się z kursem polityki wyznaniowej władz zmierzającym do ateizacji społeczeństwa i jednoczesnej likwidacji podmiotów stojących na drodze tego procesu. Spośród wyznań nierzymskokatolickich działania o charakterze likwidacyjnym dotknęły głównie Świadków Jehowy, Kościół Polskokatolicki, Kościoły i związki typu ewangeliczno-baptystycznego, Kościół Metodystyczny i Unię Zborów Adwentystów Dnia Siódmego. W odniesieniu do każdego z tych wyznań stosowano oryginalne rozwiązania, co było związane z wiedzą decydentów polityki wyznaniowej o specyfice, doktrynach, a nawet poszczególnych dogmatach wspólnot religijnych. Charakterystycznym zjawiskiem były przewroty w kierownictwach niemal wszystkich Kościołów mniejszościowych oraz represje stosowane wobec duchownych i działaczy. Jednocześnie do 1956 roku władze nie próbowały wykorzystywać wspólnot nierzymskokatolickich przeciw Kościołowi Rzymskokatolickiemu. Zmiana w tym względzie nastąpiła w drugiej połowie lat 50., kiedy to zaczęto wspierać proces powstawania parafii polskokatolickich. Kościół ten miał w zamysle władz stać się „katolicką alternatywą”. Począwszy od 1963 roku nurt ten miały wspierać Niezależne Samodzielne Parafie Rzymskokatolickie, tj. parafie, które wypowiedziały posłuszeństwo biskupom.

Większość Kościołów i związków mniejszościowych wykorzystano, jako czynnik propagandy, w okresie rywalizacji państwa i Kościoła Rzymskokatolickiego wokół obchodów millenijnych w 1966 roku. W kwietniu 1981 roku z grona Kościołów proruskich wyłamał się Kościół Ewangelicko-Reformowany. Synod tego Kościoła opowiedział się po stronie „Solidarności” i wskazał rządzących, jako winnych kryzysu w kraju. Reformowani zmienili jednocześnie swoje stanowisko wobec Kościoła Rzymskokatolickiego, którego najważniejszą rolę dostrzegano w tym środowisku „w starciu z komunizmem i ateizmem”. Po 1989 roku duchowni Kościoła Ewangelicko-Reformowanego zdobyli się z kolei na krytykę Kościoła Rzymskokatolickiego, za niesprawiedliwe, ignorujące złożony kontekst polityczny, oceny jego hierarchów formułowane pod adresem ogółu wyznań mniejszościowych. Polityka wyznaniowa PRL nie przyniosła spodziewanej ateizacji i laicyzacji społeczeństwa. Jej sukces w odniesieniu do Kościołów i wyznań mniejszościowych polega jednakże na tym, że okres manipulowania nimi, bądź w inny sposób wpły-

wania na nie, jest dzisiaj pewną przeszkodą w ekumenii polskich chrześcijan. Po 1989 roku wystąpił zatem jeden z celów polityki wyznaniowej PRL: destrukcja życia religijnego.

- Kościół Polskokatolicki i Samodzielne Niezależne Parafie Rzymskokatolickie w polityce wyznaniowej państwa polskiego po 1956 roku. Źródła do sprawy Gądkowa Wielkiego, „Studia Zachodnie”, t. 9, 2007, s. 183—216 (ISSN: 1428-0663; w bazie The Central European Journal of Social Sciences and Humanities CEJSH).

Treść i tezy artykułu: Realizowana w okresie stalinowskim polityka represji władz państwowych wobec Kościołów mniejszościowych, docelowo prowadzić miała do ich likwidacji. Październik 1956 roku zastopował ten kurs, ale nie odwrócił uzyskanego właśnie przez represje ubezwłasnowolnienia niektórych Kościołów. Ten los nie ominął również Kościoła Polskokatolickiego. O ile większość Kościołów i związków wyznaniowych godziło się na włączenie ich do propagandowych akcji państwowych, często skierowanych przeciwko rzymskim katolikom, o tyle Kościół Polskokatolicki pod przywództwem biskupa Maksymiliana Rode stał się stałym narzędziem walki z Kościołem Rzymskokatolickim. W 1959 roku państwo zaczęło wypłacać księżom polskokatolickim regularne pensje, wydawano pozwolenia na wznoszenie kościołów i innych nieruchomości, na przejmowanie obiektów poewangelickich, wspierano wydawanie pisma kościelnego „Pośłannictwo”.

Jeszcze innym posunięciem bezpieki i władz partyjno-państwowych było wzniecanie „parafialnych rebelii” w środowiskach rzymskokatolickich, nad którymi miał zapanować, a wiernych objąć opieką właśnie Kościół Polskokatolicki. Stadium pośrednie zbuntowanej parafii, która miała wejść w struktury nowego Kościoła, nazwano „Samodzielną Niezależną Parafią Rzymskokatolicką”. Dzięki temu unikano oskarżeń pod adresem Kościoła Polskokatolickiego o „kradzież wiernych” Kościołowi Rzymskokatolickiemu, a zyskiwać miano – poza konkretną liczbą konwertytów – wymierny efekt propagandowy: Samodzielną Niezależną Parafią Rzymskokatolicką swoją decyzją o przyłączeniu do Kościoła Polskokatolickiego miała dokonywać najbardziej dojrzałego wyboru i pokazywać, jaki powinien być kierunek dla wszystkich rzymskich katolików, ceniących sobie „samodzielność” i „niezależność”. Zadaniem władz było na tyle umiejętne pilotowanie sprawy, by wierni parafii niezależnej byli przekonani o tym, iż akcesja do Kościoła Polskokatolickiego jest ich własnym pomysłem. O tym, że nie zawsze konflikt i bunt rozwijały się według powyższego scenariusza, informują prezentowane w tym artykule dokumenty dotyczące Samodzielnej Niezależnej Parafii Rzymskokatolickiej w Gądkowie Wielkim (ówczesne woj. zielonogórskie), istniejącej od 1963 do 1968 roku.

- Kościoły protestanckie w koncepcjach i działaniach Urzędu do Spraw Wyznań (1950-1989). [w:] Polski protestantyzm w czasach nazizmu i komunizmu, red. Jarosław Kłaczek, „Wydawnictwo Adam Marszałek”, Toruń 2009, s. 145—214 (ISBN: 978-83-7611-361-6).

Michał

Treść i tezy artykułu: Urząd do Spraw Wyznań był najważniejszym ośrodkiem kształtowania polityki państwa wobec Kościołów protestanckich. Najwyższe miejsce w systemowej hierarchii podmiotów decydenckich w odniesieniu do tego nurtu wyznaniowego zawdzięczał wysokim kompetencjom pracowników Wydziału III. Merytorycznego wsparcia Urzędowi dostarczali specjaliści zaangażowani w działalność organizacji na rzecz ateizacji i krzewienia tzw. „kultury świeckiej”. W artykule dokonano przeglądu najważniejszych koncepcji i rozwiązań przyjętych przez decydentów polityki wyznaniowej wobec protestantów. Szczegółnej egzemplifikacji poddano koncepcję, której wynikiem miał być proces „redukcjonizmu religijnego”. Artykuł jest zarazem próbą portretu zbiorowego Urzędu do Spraw Wyznań w całej jego blisko 40-letniej historii.

- Środowiska protestanckie wobec kwestii współpracy duchownych ze służbą bezpieczeństwa PRL. [w:] Kościoły, polityka, historia: ze studiów nad problemami mniejszości wyznaniowych w Polsce w XX i XXI wieku, red. Stefan Dudra, Olgierd Kiec, Wydawnictwo Naukowe „Semper”, Warszawa 2009, s. 161—175 (ISBN: 978-83-7507-069-9).

Treść i tezy artykułu: Celem artykułu jest egzemplifikacja poglądów i postaw występujących w polskich środowiskach protestanckich wobec kwestii współpracy duchownych ze Służbą Bezpieczeństwa PRL. Przystanie na kompromis oportunistyczny wobec władzy przez Kościoły protestanckie w okresie Polski Ludowej, przyniosło im samym gwarancje przetrwania, podstawowe warunki do realizacji działań eklezjalnych oraz protekcję rządzących wobec Kościoła Rzymskokatolickiego, jednakże cenę moralną za tę uległość, przyszło im płacić w warunkach uwolnienia życia politycznego po 1989 roku. W ten sposób polityka wyznaniowa PRL pozostawiła mniejszościom religijnym trudne do rozwikłania dziedzictwo. W warunkach III RP próby rozliczenia się z przeszłością przyniosły efekt w postaci skrócenia kadencji biskupa Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego oraz nieudane w skutkach inne, oddolne próby nakłonienia władz kościelnych do autolustracji. Sprawy rozliczeń z przeszłością wywołują w ten sposób problemy aktualne, a formalnie zakończona w 1989 roku polityka wyznaniowa pozostawiła swoje echo i to jego skutkiem jest jedna z głównych przyczyn kryzysu środowiskowego w polskim protestantyzmie.

5.2 Poza problematyką polityki wyznaniowej moje zainteresowania naukowe dotyczą także **religijnych uwarunkowań zjawisk politycznych** (przede wszystkim w Rosji). Oba obszary poznawcze łączy podstawa teoretyczna politologii religii, a w szczególności wpisane w jej istotę kwestie: stanowiska aktorów politycznych wobec religii i organizacji religijnych oraz determinizmu religijnego w procesach kształtowania zbiorowej tożsamości politycznej. Wyrazem osiągnięcia naukowo-badawczego odnoszącego się do teoretycznych propozycji w zakresie problemów religijno-politycznych jest projekt badawczy zrealizowany pod moim kierownictwem w 17-osobowym zespole w ramach zadań Pracowni Badań nad Mniejszościami Narodowymi i Et-

nicznymi przy Instytucie Politologii Uniwersytetu Zielonogórskiego. Jego finalnym efektem jest praca zbiorowa pod moją redakcją naukową:

- Religijne determinanty polityki, Zielona Góra 2014, ss. 220 (ISBN: 978-83-62352-20-3; recenzja wydawnicza prof. UMK dr hab. Michał Strzelecki).

Treść i cele książki: Zarówno we wstępie (*Politologia religii – postulowana subdyscyplina politologii*), w konstrukcji tematycznej całej pracy i jej treści, podjęta została próba ukazania szerokich możliwości, jakie nieść może jednocześnie sięgnięcie do metod nauki o polityce i innych dyscyplin naukowych w odniesieniu do zjawisk religijnych i politycznych w warunkach ich wzajemnego oddziaływania. Szczegółowe, zawarte w książce propozycje uzasadnienia badań w zakresie politologii religii, dotyczą kwestii: - zachowania polityków w obszarze *sacrum* determinowane założeniami liberalizmu politycznego, - odległych zjawisk religijnych jako budulca ideologii politycznych, - sakralizacji obszarów pozornie pozareligijnych, - wieloaspektowo uwarunkowanego określenia statusu mniejszościowego nurtu wyznaniowego, - zorganizowanych form działalności ekumenicznej w relacji do pryncypiów polityki wyznaniowej państwa, - rozliczenia przeszłości przez organizacje religijne, - zachowania podmiotów religijnych w warunkach nowego ładu politycznego, - kreowania rzeczywistości społeczno-politycznej w warunkach specyficznego podłoża kulturowo-religijnego, - laicyzacji determinowana nowymi rozwiązaniami systemowymi, - religijnych uwarunkowań kryzysu idei i polityki multikulturalizmu, - mesjanizmu politycznego, - politycyzacji religii, - znaczenia wyznaczników religijnych w badaniach politologicznych, - determinizmu religijnego w precyzyjnych warunkach geopolitycznych, - potencjalnych możliwości wynikających ze specyfiki czynnika religijnego w poliarchicznym środowisku międzynarodowym.

- Powrót koncepcji Trzeciego Rzymu, „Doctrina. Międzynarodowy Przegląd Humanistyczny” 2004, nr 1, s. 91—105 (ISSN: 1730-0274).

Treść i tezy artykułu: Deportowanie księży rzymskokatolickich z Rosji w ciągu 2002 roku, nie jest zjawiskiem, które można postrzegać w kategoriach *novum* rosyjskiej polityki wyznaniowej. Zazdrośna o wpływy wśród wiernych Rosyjska Cerkiew Prawosławna wielokrotnie w swojej historii korzystała z pomocy państwa, by limitować życie religijne innych Kościołów i wspólnot religijnych. Porozumienie Państwa i Cerkwi, służące – jak uzasadniano – obronie prawosławia i rosyjskości, sięga co najmniej początków doby nowożytnej. Wśród wielu wydarzeń i zjawisk, które wpłynęły na ścisły sojusz Państwa rosyjskiego i Cerkwi, za szczególnie przełomowy trzeba uznać moment narodzin koncepcji Trzeciego Rzymu. W artykule przedstawiono w zarysie dzieje tej koncepcji oraz wykazano, iż dzisiejsza polityka wyznaniowa Rosji jest konsekwencją wartości i założeń przyjętych w odległych czasach. Zdaniem autora wizja Rosji, jako kraju tolerancji religijnej (w rozumieniu powszechnym w krajach demokratyczno-liberalnych) jest równie odległa.

Powody wrogości państwa rosyjskiego i rosyjskiej Cerkwi wobec przedstawicieli innych religii i wyznań (w szczególności zachodniego chrześcijaństwa) są głęboko zakorzenione w historii i kulturze rosyjskiej, a koncepcja Trzeciego Rzymu, która odrodziła się w Rosji po rozpadzie ZSRR, zyskuje zwolenników nie tylko w rosyjskim społeczeństwie i w rosyjskiej Cerkwi (prym wiedzie w niej nie tylko patriarcha Aleksij II, ale również Archimandryta Konstanty Zajcew, głoszący pogląd, że świat dojrzeje do przyjęcia Antychrysta, a jego przyjście może powstrzymać jedynie „odbudowa zniszczonego Prawosławnego Carstwa Rosyjskiego jako Trzeciego Rzymu”), ale i wśród rosyjskich polityków. Dowodem jest tajny raport opracowany przez grupę urzędników państwowych – „ekspertów religijnych”, ujawniony w grudniu 2002 roku przez dziennikarzy moskiewskiej „Gazety”.

- Państwo, Cerkiew i Kościół Rzymskokatolicki w Rosji w 2002. Tajny raport „O ekstermizmie religijnym w Federacji Rosyjskiej”. [w:] W kręgu historii, prawa i nauki o polityce: księga dedykowana pamięci Profesora Alberta Pawłowskiego, red. Wiesław Hładkiewicz, „Druk-Ar”, Zielona Góra 2004, s. 231—253 (ISBN: 83-88327-80-1).

Treść i tezy artykułu: Celem publikacji – zaplanowanej jako kontynuacja wcześniej wskazanego artykułu – było przybliżenie samej treści raportu Zorina oraz bezpośrednich jego konsekwencji w bieżącej polityce wyznaniowej Rosji. Ten 15-stronnicowy dokument, miał być podstawą dyskusji na specjalnym posiedzeniu Rady Bezpieczeństwa, Rady Państwa i Rady Współpracy z Organizacjami Religijnymi przy prezydencie Rosji. Dokument zawiera wnikliwą ocenę życia religijnego w Rosji. W opinii autorów raportu groźny jest już sam fakt, iż w ciągu ostatnich dziesięciu lat znacznie wzrosła liczba zarejestrowanych wspólnot religijnych (z 20 do 69). Jednakże największe niebezpieczeństwo dla Federacji Rosyjskiej wynika z działalności w tym kraju Kościoła Rzymskokatolickiego, który nie dość, że przemianował administratury w diecezje, to jeszcze podejmuje próby „przeciągnięcia na swoją stronę niektórych duchownych i przedstawicieli rosyjskiej Cerkwi prawosławnej”, dąży do „coraz ostrzejszej konfrontacji z rosyjską Cerkwią prawosławną”, „umacnia swe parafie i powiększa ich liczbę”. Autorzy raportu uważają za niedopuszczalne, by „misjonarska” działalność Kościoła Rzymskokatolickiego odbywała się na „tradycyjnych prawosławnych terytoriach”. Wśród innych niebezpiecznych wspólnot i organizacji religijnych, wymienieni zostali: protestanci (m. in. „wykorzystując ogromne możliwości finansowe, pod pretekstem pomocy humanitarnej wiele organizacji protestanckich usiłuje narzucić niechętne podejście do państwa rosyjskiego, rosyjskich tradycji, stylu życia i kultury”; „na początku 2002 r. funkcjonowało w Rosji 4823 różnych organizacji protestanckich, a zjawisko ich powstawania ma tendencję w dalszym ciągu rosnącą”), „związki pseudoreligijne”: świadkowie Jehowy, mooniści, scjentolodzy, związki religijne odwołujące się do wschodniej filozofii, sataniści (m. in. „propagują fanatyzm, niosą uszczerbek na zdrowiu psychicznym i fizycznym ludzi; próbują

przenikać do struktur organów władzy, do armii i wymiaru sprawiedliwości, by zbierać informacje i wpływać na ważne decyzje polityczne; propagują postawy liberalne i egoistyczne”) i islamscy ekstremiści, przede wszystkim wahhabici (m. in. „finansowane przez centra zagraniczne islamskie organizacje ekstremistyczne, działając formalnie na rzecz odrodzenia tradycyjnych wartości muzułmańskich, umacniają swoje wpływy w kluczowych regionach Rosji; dążą do prowokowania sprzeczności pomiędzy rosyjskimi muzułmanami, a resztą rosyjskiego społeczeństwa i rosyjskiego państwa; są winni destabilizacji politycznej na Północnym Kaukazie; szkołą obecnie przeszło 2 tysiące rosyjskich obywateli w zagranicznych szkołach islamskich”). Raport zawiera ponadto metody, jak należy walczyć z „religijnym ekstremizmem”. Po pierwsze należy systematycznie wydalać jego przedstawicieli, po drugie – konieczne jest zaktywizowanie działalności służb specjalnych, które m. in. wspierałyby „religie tradycyjne” i nie dopuszczałyby „do rozpowszechniania wydawnictw o wątpliwej treści”, a po trzecie – trzeba stworzyć nowe Ministerstwo Religii.

Rosyjska prasa antyokcydentalistyczna, w odpowiedzi na informacje „Gazety”, zgodnie pisała o prowokacji. Minister Zorin również zaprzeczył, jakoby on, czy któryś z jego podwładnych miał uczestniczyć w przygotowaniu tajnego raportu. Przyznał, że owszem trwają prace ekspertów nad oceną sytuacji religijnej w Rosji, ale raport tej grupy jeszcze nie powstał. Zapewnił, że w prawdziwym raporcie nie ma (nie będzie?) znaku równości między którąkolwiek religią a ekstremizmem. Percepcja problemów religijnych, występująca wśród rosyjskich decydentów, została wszak ujawniona. Wyłania się z niej ponury obraz życia religijnego w Rosji i wątpliwe perspektywy dla nieskrępowanej pracy duszpasterskiej niemal wszystkich, poza prawosławną Cerkwią, Kościołów i wspólnot religijnych.

- Religijne uwarunkowania radykalnego rosyjskiego nacjonalizmu. Tożsamość rosyjsko-prawosławna a islam – kwestia sprzężenia zwrotnego. „Athenaeum. Polskie Studia Politologiczne”, vol. 33, 2012, s. 23—35 (ISSN: 1505-2192; w bazie Index Copernicus International - IC Journals Master List).

Treść i tezy artykułu: Celem artykułu jest prezentacja najważniejszych wydarzeń ostatnich lat, które pozwalają określić dzisiejszy stosunek największych środowisk radykalnego nurtu nacjonalizmu rosyjskiego wobec islamu. Jako że radykalni nacjonaści i przedstawiciele fundamentalistycznego nurtu w islamie powszechnie już czynią sobie wrogami, a ich rosnące znaczenie, to w dużej mierze skutek antagonistycznych relacji względem siebie, zasadne jest mówienie o efekcie i modelu „wzajemnego wpływu i sprzężenia zwrotnego”. Jest to względnie nowa sytuacja. Jeszcze kilkanaście lat temu radykalni nacjonaści podkreślali potrzebę ścisłej współpracy pomiędzy prawosławiem a islamem w imię wspólnego dla nich etosu „komunalnej wspólnoty” oraz kontestacji demo-liberalnego porządku. W świetle najnowszych wydarzeń uprawniona jest pro-

gnoza dla Rosji zakładająca, że konflikt świata rosyjsko-prawosławnego i islamskiego będzie się nasilać. Ponieważ większość imigrantów, to zarazem muzułmanie, należy spodziewać się, że radykalni nacjonaści coraz częściej identyfikować będą „obcych” także przez pryzmat ich religii, postrzeganej nierzadko jako „islamska zaraza”, a hasła „Muzułmanie precz z Rosji” wznoszone przez skinheadów przerywających modlitwy w moskiewskich meczetach, wznoszone będą coraz częściej. Nawet w tych narodowo-radykalnych środowiskach, które u źródeł miały charakter neopogański, nie neguje się już prawosławia jako spoiwa narodu rosyjskiego, a coraz częściej i w większości ugrupowania te wybierają kompromis, tj. synkretyzm pogańsko-prawosławny, wymierzony w islam.

Tezy artykułu, w nieco innej formie i w języku angielskim, zostały wyrażone następnie w innej publikacji: *Nationalist and Islamic Radicalism in Russia – Religious Factors and Mutual Interactions*, [w:] *From Political and Historical Studies*, eds. Stefan Dudra and Piotr Pochyły, Stockholm „Akkson” 2014, s. 41–52 (ISBN 978-91-637-4876-9).

6. Omówienie osiągnięć dydaktycznych i organizacyjnych

Większość zajęć dydaktycznych (wykłady i ćwiczenia), które dotychczas realizowałem dotyczy tematyki: politologii religii („Religijne determinanty polityki”, „Radykalizm islamski”, „Fundamentalizmy religijne”), religioznawstwa („Religie Świata”, „Kościoły i związki wyznaniowe w Polsce”) i najnowszej historii politycznej („Historia powszechna XX wieku”, „Najnowsza historia polityczna Polski”). Na potrzeby dydaktyki powstał podręcznik akademicki, którego jestem współautorem (Ryszard Michalak, Andrzej Piasecki, *Historia polityczna Polski 1952-2002*, „Tęcza”, Łódź 2003, ss. 280, ISBN: 83-918639-1-3; recenzja wydawnicza: prof. dr hab. Wojciech Wrzesiński). Najbardziej wymierne osiągnięcia dydaktyczne związane są jednakże z prowadzonymi przeze mnie od 2006 roku seminariami licencjackimi i od 2009 roku seminariami magisterskimi. Seminarium są odzwierciedleniem moich zainteresowań oraz kompetencji naukowych i dotyczą problematyki polityki wyznaniowej oraz politologii religii. W tym nurcie powstawały też – na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych – prace dyplomowe. Dotychczas wypromowałem (na Uniwersytecie Zielonogórskim i w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Wałbrzychu) 32 magistrów politologii oraz 140 licencjatów politologii. Od 2002 roku napisałem łącznie ponad 300 recenzji prac magisterskich i licencjackich.

W 2002 roku zostałem opiekunem Koła Naukowego Unii Debat Oksfordzkich na Uniwersytecie Zielonogórskim. Przez 12 lat koło zorganizowało liczne warsztaty, spotkania z politykami, debaty z udziałem polityków, a także konferencje naukowe. Największym sukcesem była konferencja zorganizowana w 2011 roku przez koło oraz międzynarodową organizację Open Doors na temat „Prześladowań z powodów religijnych we współczesnym świecie”. Referaty zo-

stały opublikowane w „Młodym Politologu” (R. 1, 2011). Jako sukces dydaktyczny i wyróżnienie przez studentów odbieram liczne nominacje i trzy tytuły „Belfra Roku” Uniwersytetu Zielonogórskiego. W 2007 roku otrzymałem także nagrodę Rektora Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Wałbrzychu za osiągnięcia w pracy dydaktycznej.

Najważniejszym doświadczeniem, a zarazem osiągnięciem organizacyjnym, była dla mnie pełniona przez dwie kadencje (2002-2005, 2005-2008) funkcja zastępcy dyrektora Instytutu Politologii Uniwersytetu Zielonogórskiego. Zadania, jakie wówczas realizowałem, dotyczyły spraw:

- a) dydaktycznych (szczegółowa organizacja roku akademickiego na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych, opracowywanie indywidualnych organizacji studiów, opiniowanie wniosków studentów do dziekana, opracowywanie programów studiów – część z nich została opublikowana w formie informatorów: *Informator o studiach w Instytucie Politologii: 2003/2004*, red. Monika Bil, Ryszard Michalak, Zielona Góra: Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego 2003, ss. 113; *Informator o studiach w Instytucie Politologii: 2004/2005*, red. Bernadetta Nitschke, Ryszard Michalak, Zielona Góra: Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego 2004, ss. 92; *Informator o studiach na Wydziale Humanistycznym na kierunku Politologia: Instytut Politologii: 2005/2006*, red. Bernadetta Nitschke, Ryszard Michalak, Zielona Góra: Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego 2005, ss. 130; *Informator o studiach: Wydział Humanistyczny: 2006/2007*, opracowanie zbiorowe, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, 2006, ss. 433),
- b) pracowniczych (organizacja i nadzór nad procesem okresowej oceny pracowników),
- c) logistycznych (udział w organizacji konferencji instytutowych),
- d) zewnętrznych (opracowywanie raportów dla Państwowej Komisji Akredytacyjnej, reprezentowanie Instytutu Politologii w mediach, opracowanie programu i organizacji studiów podyplomowych „Doskonalenie kadr w zakresie rozwoju zawodowego zasobów ludzkich” jako wspólnego projektu Instytutu Politologii i Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Zielonej Górze).

W latach 1998-2008 byłem członkiem Rady Instytutu Politologii, a w latach 2005-2012 wchodziłem w skład Rady Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Zielonogórskiego. W 2008 roku byłem elektorem w Kolegium Elektorów Uniwersytetu Zielonogórskiego. Aktywność organizacyjną w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Wałbrzychu przejawiałem natomiast m. in. jako członek Kolegium Elektorów (2008) oraz zastępca przewodniczącego Odwoławczej Uczelnianej Komisji Dyscyplinarnej (2006–2010).

W latach 2002-2003 pełniłem funkcję sekretarza okręgowego I Ogólnopolskiej Olimpiady Wiedzy o Unii Europejskiej dla uczniów szkół średnich (okręg lubuski), organizowaną przez Wyższą Szkołę Humanistyczną im. Aleksandra Gieysztora w Puławach. W latach 2004-2008 by-

łem członkiem komisji egzaminacyjnej tejże Olimpiady. W latach 2002-2003 byłem również sekretarzem okręgowym I Ogólnopolskiego Konkursu Wiedzy o Republice Federalnej Niemiec dla uczniów szkół średnich (okręg lubuski), organizowanego także przez Wyższą Szkołę Humanistyczną im. Aleksandra Gieysztora w Puławach. W tej działalności przejawiała się także popularyzacja nauki. Podobną funkcję spełniały wykłady dla licealistów, które wygłaszałem w Zielonej Górze, Żarach i w Wałbrzychu oraz wywiady (radiowe, prasowe, a także w publikacjach popularno-naukowych).

Zadania naukowe i jednocześnie organizacyjne wypełniam również w ramach Pracowni Badań nad Mniejszościami Narodowymi i Etnicznymi przy Instytucie Politologii Uniwersytetu Zielonogórskiego. W redakcji wydawanego przez tę jednostkę periodyku: „Przegląd Narodowościowy – Review of Nationalities”, pełnię od 2013 roku funkcję redaktora tematycznego działów: „politologia religii”, „mniejszości religijne”, „nacjonalizmy”, „separatyzmy”. Od 2004 roku jestem recenzentem artykułów naukowych nadsyłanych do „Rocznika Prawosławnej Diecezji Wrocławsko-Szczecińskiej”. Od 2014 roku jestem współredaktorem naczelnym rocznika naukowego „In Gremio. Studia nad Historią, Kulturą i Polityką”. Jestem ponadto aktywnym członkiem zielonogórskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych (w latach 2012-2014 członkiem Prezydium, a od 2014 roku członkiem Komisji Rewizyjnej).

Aktualnie (od 2013 roku) jestem członkiem 18-osobowego interdyscyplinarnego zespołu realizującego pod kierunkiem dr hab. Konrada Białeckiego Centralny Projekt Badawczy Instytutu Pamięci Narodowej pt. „Władze PRL wobec Kościołów i związków wyznaniowych w Polsce 1944–1989”. Projekt zostanie zwieńczony publikacją zbiorową w 2015 roku. Równolegle realizuję projekt naukowy pod nazwą „Polityka jako wyraz religijności”. Publikacja pod moją redakcją naukową jest zaplanowana również na 2015 rok. W latach 2016-2017 planuję ponadto podjąć próbę umiędzynarodowienia badań nad polityką wyznaniową lat 1945-1991 w kontekście porównawczym, odnoszącym się do państw zależnych w tym okresie od ZSRR. W tym celu będę ubiegać się m. in. o grant Narodowego Centrum Nauki (konkurs „Harmonia”), a w sprawie programowej współpracy konsultowałem się ze znawcami problematyki polityki wyznaniowej w Polsce, Czechach, Słowacji i w Niemczech.

Ryszard Białek